

Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen sensitiivinen ohjaus

Outi Ylitapio-Mäntylä

Oulun yliopisto

OHOSKE 24.11.2021

Feministisen pedagogiikan lähtökohtia

- Tiedon ja tietämisen muodot: Miten ja missä tieto rakentuu, mikä on tietoa esim. ohjaustilanteessa?
- Koulutuksen ja kasvatuksen hierarkisuus, valta
- Yhdessä tietäminen ja tiedon tuottaminen, kriittisyys
- Sukupuoli ja muut erot > intersektionaalisuus
- Kontekstin ymmärtäminen

Saarinen, Ojala & Palmu 2014: Eroja ja Vaarallisia suhteita. Keskustelua feministisestä pedagogiikasta.

Laukkanen, Miettinen, Elonheimo, Ojala & Saresma 2018: Feministisen pedagogiikan ABC. Opas ohjaajille ja opettajille.

Kokemus tietona

- Aikuiskasvatuksessa ja -koulutuksessa kokemus keskiössä
- Kokemusten tietoinen työstäminen, analysoiminen yhteiskunnan rakenteellista näkökulmista.
- Jos kokemus jää tulkitsematta, voi se estää näkemästä toisin, kokemus voi johtaa toisenlaisen, uuden tiedon torjumiseen (Naskali 2014)
- Kokemus sekä tutkimuksen kohteena että ymmärryksen ja tiedon tuottamisen yhtenä lähtökohtana. Kokemus on siten aina tulkinnan kohteena ja tulkinnan tarpeessa (Liljeström 2004, 149).

Rakenteellinen hallinta ja valta, toiseuttaminen

- Kategorisointi: normaali, erilainen, toiseus
 - Mikä on se mittapuu, johon verrataan ja toinen toiseutetaan, asetetaan marginaaliin.
 - Toiseus tuotetaan vallankäytön kautta. (luokittelu, järjestykset)
 - Toiseuden tuottaminen ei useinkaan ole tietoista toimintaa, vaan se tapahtuu usein huomaamattomien sosiaalisten käytäntöjen kautta.
- > mikrovalta: piiloiset käytännöt

Yhdessä tehden, yhdessä pohtien

- Ohjaajana/opettajana/kasvattajana tunnistaa omat lähtökohdat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suhteen > millaisia oletuksia ja ennakkoluuloja
- Kenellä on paremmin tietämisen positio? (Hakala 2007)
- Dialogi
- Kriittisyys, käytäntöjen, tilanteiden näkemisin toisin, eri näkökulmien huomioonottaminen
- Toisin toimiminen ja ”oikein” toistamisen kriittinen tarkastelu

Tasa-arvo: Sensitiivisyys, tietoisuus ja vastuullisuus

Sukupuolisensitiivisyys, herkkyys nähdä ja kuulla asioita monelta kannalta, taitoa tarkastella sukupuolta biologisuuden lisäksi sosiaalisen ja kulttuurisen määrittelyjen näkökulmista, taitoa huomata omia ja toisten opettajien ja kasvattajien sukupuolittuneita käytäntöjä. (Ylitapio-Mäntylä 2012)

Sukupuolitietoisuus, herkkyys tunnistaa yksilöllisyys ja persoonallisuus jokaisessa yksilössä, tunnistetaan sukupuolittavia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita ja puretaan niitä. (Jääskeläinen & et al. 2015)

Sukupuolivastuullisuus, herkkyys tunnistaa sukupuolen moninaisuus sekä tunnistaa elämään vaikuttavat sukupuolittuneet rakenteet, ymmärtää toimijuuden näkökulma, miten yksilö voi toimia. Sukupuolivastuullisuus on myös kasvattajan ja opettajan eettistä vastuuta. (Huuki, Kivijärvi & Lunabba 2018)

Yhdenvertaisuus ja intersektionaalisuus

- Erilaisten erojen yhteisvaikutusten tutkiminen
- Miten erilaiset erot risteävät ja kietoutuvat kohtaamisissa?
- Erilaisten erojen luetteleminen voi muodostaa moninkertaisesti alistettuja ryhmiä, ja ihmisen ajatellaan kuuluvan niihin olemuksellisen ominaisuuden mukaan (Naskali 2014)
- Tunnistaa risteävien erojen merkitys ohjaustilanteessa

Ohjausta, valintoja ja mahdollisuuksia

- Millaista ohjausta lapset ja nuoret saavat? Määrittääkö sukupuoli tai seksuaalisuus, etnisyys tai jokin muu ero ohjaustilanteessa?
- Maahanmuuttajanuoren ja opinto-ohjaajan kohtaaminen: ohipuhuminen, vaikka kunnioitus kohtaamisessa selvä lähtökohtana ohjauksessa. (Souto 2020)
- Eritapaiset valinnat ja mahdollisuudet koulutuksessa sekä työelämässä, vastavirtaan kulkeminen (Vaattovaara & Ylitapio-Mäntylä 2021 tulossa)

Oikeudenmukaisuus ja epäoikeudenmukaisuuden tunteet

- Epäoikeudenmukaisuuden sanoittaminen: Voiko epäoikeudenmukaisuuden tunteista puhua?
- Minkä kokee epäoikeudenmukaiseksi?
- Onko ohjaustyössä, ihmissuhdetyössä riittävästi aikaa kohdata?
- Ohjaaminen voi muotoutua ohjaamiseksi tiettyyn suuntaan. Ohjaamisessa, toisen kohtaamisessa aina kyse vallasta.

Eettisyys

- Opettajan/ohjaajan/kasvattajan tulee pohtia yhdessä oppijoiden kanssa tietoon liittyvää valtaa
- Tarkastella itseään, kääntää katse itseen ja ymmärtää suhteisuus toiseen
- Toinen tulee kohdata ensisijaisesti eettisenä haasteena, joka kyseenalaistaa itsen (Levinas 1996)
- Oman itsensä ymmärtäminen, jonka jälkeen voi ymmärtää miten kohdata toinen.

Tarvitaan tietoisuutta, sensitiivisyyttä ja vastuullisuutta

- Ohjauksen tarkastelu moninaisuuden näkökulmista kasvatusta- ja koulutusyhteisöissä
- Asioiden tutkiminen ja kyseenalaistaminen > todellisuus asetetaan alttiiksi monenlaisilla kysymyksille ja näkökulmille.
- Tiedostavaa reflektointia ja dialogia, yhteistä työstämistä

Kohtaaminen, kuunteleminen, kuuleminen ohjaustilanteissa.

Lähteet

- Hakala, Katariina. 2007. Paremmiin tietäjän paikka ja toisin tietämisen tila. Opettajuus (ja tutkijuus) pedagogisena suhteena. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 212.
- Huuki, Tuija, Kivijärvi, Antti & Lunabba, Harry 2018. Johdanto: Kohti sukupuolivastuullista poikatutkimusta. Teoksessa. Antti Kivijärvi, Tuija Huuki & Harry Lunabba (toim.) Poikatutkimus. Tampere: Vastapaino, 8-27.
- Jääskeläinen, Liisa & et al. 2015. Tasa-arvotyö on taitolaji. Opetushallitus: http://www.oph.fi/julkaisut/2015/tasa_arvotyö_on_taitolaji
- Lehtonen, Jukka 2018. Ei-heteroseksuaalisten poikien ja transnuorten kokemukset ja valinnat koulutuksessa. Teoksessa. Antti Kivijärvi, Tuija Huuki & Harry Lunabba (toim.) Poikatutkimus. Tampere: Vastapaino, 121—145.
- Levinas, E. (1996). Transcendence and Height, Teoksessa A. Peperzak, S. Critchley & R. Bernasconi (Toim.), Emmanuel Levinas Basic Philosophical Writings (s. 11–31). Indiana University Press.
- Liljeström, Marianne 2004. Kokemukset ja konteksti historiantutkimuksessa. Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Tampere: Vastapaino, 141-166.
- Naskali, Päivi 2014. Turvallisuusvyöhykkeen tuolle puolen: yliopistopedagogiikka feministisen tietokäsityksen kehityksessä. Teoksessa Jaana Saarinen, Hanna Ojala & Tarja Palmu (toim.) Eroja ja vaarallisia suhteita. Keskustelua feministisestä pedagogiikasta. Kasvatusalan tutkimuksia 65. Suomen kasvatustieteellisen seura: Helsinki, 41—67.
- Souto, Anne-Mari 2020. Väistelevää ohjausta – Opinto-ohjauksen yksin jättävät käytänteet maahanmuuttotustaisten nuorten parissa. Kasvatus 51:3, 317—329.
- Vaattovaara, Virpi & Ylitapio-Mäntylä, Outi 2021 (tulossa) Eritapainen toimijuus koulutusvalinnoissa ja työelämässä. Aikuiskasvatus
- Ylitapio-Mäntylä, Outi 2012. Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: Ps-Kustannus

Kiitos!

Outi Ylitapio-Mäntylä
KT, dosentti, yliopistonlehtori

Outi.Ylitapio-Mantyla@oulu.fi
Oulun yliopisto

